

КИЇВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
КАФЕДРА

КОНСТИТУЦІЙНОГО
ПРАВА ІНСТИТУТУ
ПРАВА
АСОЦІАЦІЯ
УКРАЇНСЬКИХ

АСОЦІАЦІЯ
УКРАЇНСЬКИХ
ПРАВНИКІВ

Міжнародна науково-практична конференція

**КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ: ЦІННІСНИЙ ВИМІР
25-РІЧНОГО ДОСВІДУ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ТА ПРА-
ВОТВОРЕННЯ**

(м. Київ, 23 червня 2021 року)

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**Київ
2021**

Конституція України: ціннісний вимір 25-річного досвіду державотворення та правотворення: Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 23 червня 2021 р.) / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К. : ФОП Кішка І. В. 2021. – 628 с.

До збірника увійшли тези наукових доповідей, присвячені сучасним проблемам становлення вітчизняного конституціоналізму; впливу зарубіжних (європейських) конституційних цінностей на формування сучасного національного конституціоналізму; сучасним проблем національної конституційної доктрини, її впливу на державотворчі процеси в Україні; ролі Конституції України у формуванні національної правової системи; проблемам реалізації чинної Конституції України та напрямам конституційної реформи в Україні, способам та правовому механізму її проведення.

Видання розраховане на фахівців у галузі конституційного – науковців, викладачів, аспірантів, студентів юридичних спеціальностей, політиків, експертів та фахівців-практиків з питань виборчого права та виборчого процесу.

Редколегія: Костицький В.В., доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України; Марцеляк О. В., доктор юридичних наук, професор.

Адреса редколегії: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, юридичний факультет (кафедра конституційного права),
01601, м. Київ, вул. Володимирська, 60. Телефон: (044) 235-43-27,
e-mail: const_pravo@univ.net.ua

Редколегія може не поділяти погляди, викладені у збірнику. Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за їх зміст. Тези друкуються в авторській редакції.

© Київський національний університет
імені Тарса Шевченка, 2021
© Кафедра конституційного права, 2021
© Асоціація українських правників, 2021

під номером 2008/74 URL: <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2009/13?KararNo=2009%2F13>

8. Рішення Конституційного Суду Туреччини від 10.03.2011 року під номером 2011/49 URL: <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2011/49?KararNo=2011%2F49>

Оксана Щербанюк

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри процесуального права
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича*

ЄВРОПЕЙСЬКА МОДЕЛЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДОЧИНСТВА

Європейська модель конституційного судочинства бере свій початок у конституціях Чехословаччини та Австрії 1920 року. З цієї дати багато конституцій створили конституційні суди за цією моделлю, не лише в Європі, а й у Латинській Америці, Азії та Африці. Це зумовлює існування широкого досвіду, який дозволяє вивчати та аналізувати роль та функції цієї установи в утвердженні верховенства права. Крім того, це дозволяє порівняти різноманітні склади та компетенції, які взяв на себе кожен із цих судів, щоб оцінити переваги та недоліки, які пропонує кожна модель. На основі порівняльного досвіду слід визначити загальну роль, яку відіграють конституційні суди в різних правових системах, компетенції, якими вони володіють та доцільність цих компетенцій для виконання цілей, визначених законом.

У багатьох демократичних державах конституційні суди суттєво формують політичний ландшафт. Проте те, як вони можуть це зробити, є загадкою: маючи в своєму розпорядженні обмежені ресурси та відсутність прямих повноважень щодо примусового виконання, судді повинні покладатися на готовність законодавчої влади виконувати свої рішення та поважати судову владу.

Серед функцій та компетенцій, загальних для конституційних судів слід вказати наступні. Тлумачення і захист Конституції. Кельзенівська модель

конституційного правосуддя передбачає окремий суд від звичайної судової системи, з іншим складом і різними процедурами, наявність повноважень по перевірці конституційності норм, прийнятих парламентом, і, якщо потрібно, анулювання будь-яких таких норм, визнаних неконституційними.

У своїх витоках ця модель акцентувала увагу на захисті Конституції як вищої норми. Як найвищий закон держави, усі повноваження держави обмежені мандатами Конституції, і органи держави можуть діяти лише в межах компетенції, яку їм надає Конституція. Діяти поза сферою цих повноважень означало б поведінку надвисоких рівнів з дотриманням Конституції, а отже, вчинення актів, які були б юридично недійсними. І це особливо небезпечно для системи, коли ці дії виконуються законодавчим органом, створюючи загальні норми, що суперечать Конституції.

Але захисна функція конституційного суду не є його єдиною. У Західній Європі в десятиліття після Другої світової війни еволюція політичних умов призвела до зменшення, якщо не ліквідації, небезпек та загроз для демократичної конституційної системи, що існували на початку століття.

Але крім того, стало очевидним, що роль конституційних судів не обмежується визнанням даного закону чи норми неконституційними. У багатьох випадках конституційні суди підтверджують конституційну легітимність законів, які вони розглядають, і їх рішення у цих справах також мають глибокі наслідки.

Це результат факту що конституційні суди не лише захищають, але й тлумачать Конституцію. З одного боку, вони чітко висловлюють принципи та мандати, передбачені Конституцією, а з іншого боку, вони встановлюють засоби, за допомогою яких можна тлумачити та гармонізувати приписи Конституції, які може здатися суперечливими або навіть не пов'язаними між собою.

Роль тлумачення конституційних судів, на відміну від їх суто охоронної функції, позитивно впливає на надання загальних критеріїв та вказівки щодо актів державних органів. Це означає визначення значення понять, що містяться в Конституції, та загальних рамок, в яких можуть діяти органи публічної влади.

Таким чином, за допомогою тлумачення Конституції, Конституційний суд надає іншим повноваженням держави концептуальні інструменти та критерії

їх поведінки. Таким чином, Конституційний Суд відіграє не лише обхоронну роль, але також роль у створенні правового порядку.

Подвійна роль захисту Конституції та за допомогою її тлумачення, створення правових критеріїв можлива завдяки тому, що конституційні суди визначаються як судові органи. Судовий характер цих судів означає, що вони не можуть діяти за власним бажанням, а лише в рамках юридичних процедур, розпочатих іншими особами, або в конкретних справах, передбачених Конституцією. Вони повинні дотримуватись критеріїв, визначених Конституцією, а не політичними можливостями чи зручністю.

Різноманітність компетенції конституційних судів. З перших конституційних судів 1920 р. конституційні суди, створені в різних країнах за європейською моделлю, взяли на себе різні типи компетенції. Спільним для всіх є контроль за конституційністю норм, прийнятих законодавчими органами, але до цієї базової та визначальної компетенції було додано багато інших, більш-менш тісно пов'язаних із метою захисту конституції. Загалом конституційні суди в тих європейських країнах, що мають консолідовану систему конституційної юрисдикції здійснюють контроль за конституційністю законодавства, вирішення конфліктів між територіальними утвореннями в межах держави, захист основних прав, вирішуючи справи щодо конституційних скарг на порушення цих прав, група компетенцій, яка передбачає втручання суду в юридичні процедури, які вважаються особливо важливими для політичного життя держави (контроль конституційності політичних партій в Німеччині, юрисдикція італійського Конституційного Суду під час судових процесів проти вищих державних службовців, або контроль за виборчими процедурами, що здійснюється Конституційною радою Франції). Практичне значення даних компетенцій досить різноманітне. У деяких країнах основною функцією продовжує залишатися захист Конституції захист конституційної системи.

Контроль конституційного суду за конституційністю норм, прийнятих парламентом, завжди був спільним знаменником і традиційним ядром конституційної юрисдикції. З точки зору Г. Кельзена, ця компетенція є виправданням існування цих судів, які мають монополію на повноваження визнавати неконституційними закони, прийняті парламентом.

Порівняльний аналіз європейських систем конституційного правосуддя та їх конкретної практики демонструє, з одного боку, існування різних засобів для вивчення конституційності правових норм. Слід вказати, що системи абстрактного контролю правових норм відрізняються від конкретного контролю.

У першому випадку Конституційний суд постановляє рішення до або після введення закону в дію (залежно від того, чи має він систему апріорного або апостеріорного контролю, або обох), щодо конституційності норми, але без будь-якого посилання на конкретний конфлікт, що виникає внаслідок застосування закону в конкретному випадку. Постанова суду є наслідком абстрактної перевірки юридичного тексту, або тому, що вона була оскаржена в абстрактній дії неконституційності або автоматично, конституційним імперативом. Але рішення щодо будь-якого закону забороняє будь-яке застосування норми у конкретній справі.

Конкретний контроль конституційності має місце, коли суддя, зіткнувшись із обов'язком застосовувати певний закон, вважає, що цей закон швидше за все, є неконституційним. Процедура, яка застосовується у цих справах, однакова в усіх західноєвропейських країнах: суддя зупиняє судові розгляди і порушує питання про можливу неконституційність закону перед конституційним судом (суд *ad quem*).

Як абстрактна, так і конкретна системи конституційного контролю мають подібні наслідки: конституційний суд повинен прийняти рішення про конституційність законодавчої норми. Однак легко помітити, що обидві процедури виникають з різних точок зору. У ситуації абстрактного контролю переважає певна мета захисту Конституції в перспективі, яку можна назвати негативною. До того, як закон почне застосовуватись, а у випадку попереднього контролю - навіть до офіційного оприлюднення закону, це норма, затверджена органом, який представляє народний суверенітет, оскаржується як така, що суперечить Конституції. Це можна вважати викликом конституційності закону на перший погляд, *ictu oculi*, без необхідності засвідчувати практичні наслідки його застосування. Дійсно, в більшості випадків строки оскарження закону в такому провадженні досить обмежені, і його неконституційність

повинна здаватися цілком очевидною для тих, хто вирішує оскаржити дію норми.

Крім того, ця перспектива захисту або захисту конституції підсилюється обмеженнями щодо того, хто може мати можливість оскаржувати норму перед Конституційним судом. Європейські правові приписи зазвичай обмежують цю можливість відповідними органами держави або значними відсотками представників парламенту (одна третина представників німецького Бундестагу або 50 депутатів або сенаторів у справі Іспанії). Лише орган держави може звинуватити парламент у порушенні Конституції.

Очевидно, що мета цього обмеження щодо правомочності полягає в обмеженні процедури серйозними справами, коли верховенство Конституції насправді вважається очевидною небезпекою. Ці характеристики роблять абстрактний конституційний контроль технікою, яка застосовується лише у виняткових випадках у консолідованих демократичних режимах. В умовах відкритої політичної конкуренції та альтернативних політичних варіантів влади опозиційні політичні партії навряд чи відчують потребу звинувачувати владні партії у порушенні Конституції.

Найбільш продуктивним у дослідженні конституційного судочинства є виділення європейської моделі на основі класифікації повноважень конституційних судів. Саме класифікація проваджень та відповідного їм процесуального права, яка базується на різних судових повноваженнях конституційних судів, є підставою не тільки для вивчення конституційного судочинства, але й для демонстрації існування єдиної європейської моделі конституційного судочинства.

Шкабко Сергій. ВНЕСОК ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ЛЕОНІДА КУЧМИ В НОВІТНІЙ ЕТАП УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ (1994-1996 РР).....	556
Шукюров Тархан Юсіф огли ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ КОНСТИТУЦІЙНИМ СУДОМ ТУРЕЧЧИНИ.....	560
Щербанюк Оксана. ЄВРОПЕЙСЬКА МОДЕЛЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДОЧИНСТВА.....	564
Ямельська Христина. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБОРОНИ КАТУВАНЬ ТА НЕЛЮДСЬКОГО ПОВОДЖЕННЯ.....	569
Трибуна молодих науковців	
Боса Ірина. МІСЦЕВІ ВИБОРИ В УКРАЇНІ 2020 РОКУ: ПІДСУМКИ, ТЕНДЕНЦІЇ.....	572
Ковтун-Сальнікова Марина. КОНСТИТУЦІЙНА КРИЗА В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ.....	576
Комарницька Евеліна. ДО ПИТАННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН В ЧАСТИНІ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	579
Криган Еліни. ПРАВО НА ВІДПУСКУ ПО ДОГЛЯДУ ЗА ДИТИНОЮ.....	586
Lakhmotov Kostiantyn СТАНОВЛЕННЯ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ В ЗАХІДНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ. НА ПРИКЛАДІ АНАЛІЗУ КОНСТИТУЦІЙ АВСТРІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ.....	589
Любиш Катерина. І ТА ІІ МАЛОРОСІЙСЬКІ КОЛЕГІЇ ЯК ІМПЕРСЬКІ ОРГАНИ УПРАВЛІННЯ ГЕТЬМАНЩИНИ ХVІІІ СТ.....	594
Марцеляк Микола. ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ.....	599
Музичук Едуард . МІСЦЕ ТА ЗНАЧЕННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У СИСТЕМІ СУБ'ЄКТІВ ОХОРОНИ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	602
Пацурківський Петро . НЕОБХІДНІСТЬ МЕТОДОЛОГІЧНОГО ПОВОРОТУ В АРГУМЕНТАТИВНІЙ ПРАКТИЦІ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ВІД «ЮРИСПРУДЕНЦІЇ ПОНЯТЬ» ДО «ЮРИСПРУДЕНЦІЇ ЦІННОСТЕЙ».....	606
Полешко Андрій. ЩОДО ПЕРСПЕКТИВ ВІТЧИЗНЯНОГО БІКАМЕРАЛІЗМУ.....	611

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ: ЦІННІСНИЙ ВИМІР 25-РІЧНОГО ДОСВІДУ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ТА ПРАВОТВОРЕННЯ

Наукове видання

**Міжнародна науково-практична конференція
ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
(м. Київ, 23 червня 2021 року)**

Збережено авторський стиль та орфографію

Комп'ютерна верстка – Юлія Порицька, Арсен Болгарев
Дизайн обкладинки – Богдан Прудкий, Кішка Іван

Підписано до друку 14.06.2021 р.
Наклад 100 прим. Зам. 1733

Збірник тез доповідей видано за фінансової підтримки
Адвокатського об'єднання «Ореховський та Коломієць»

ФОП Кішка Іван Васильович
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої
справи ДК № 6673 від 11.03.2019 р.
Київ, вул. Ярославів Вал, 9
kishka.biz